

PSIHOANALITIČKA AUTOPSIJA UMJETNOSTI

LJUBOMIR RADOVAŃEVIĆ*

Primljeno: travanj 2003.
Prihvaćeno: svibanj 2003.

Pregledni rad
UDK: 159.964:7

Autor prikazuje povijesni razvoj i sadašnji status dva područja: umjetnosti i psihoanalize. Ukrštanje ovih područja osvijetljeno je kroz mnoštvo primjera, analiza i određujućih stavova. Također se evaluira doprinos psihodinamske orijentacije na mnoge aspekte likovnosti i književnosti. Susret dvije velike sfere bio je uzajamno plodonosan i zahvalan. Čitav je niz autora, od Freuda i prethodnika koji su se zanimali za umjetnost umobolnih, spomenut u tom kontekstu zajedno s procjenom njihovih doprinosa u domeni znanosti. Teorijska razmatranja u ovom radu svakako se mogu povezati i s razvojem različitih oblika art terapija, odnosno kreativnih terapija.

Ključne riječi: psihoanaliza, govor simbola, sublimacija, umjetnost, terapija

Uvod

Umjetnost, kao umijeće, vještina (art, Kunst), može se definirati s nekoliko polazišta. To su npr. sastavni dijelovi kreativnosti. Stvaralaštvo je najbliže povezano s umjetnošću. To je i ljudska tercijarna prapotreba formirana u okviru čovjekove duhovnosti i kulture, kao dio cjelokupne aktivnosti ljudi da poboljšaju, olakšaju i uljepšaju svoj život. U najranije doba prapovijesti, u praljudi, umjetnost ima funkciju izražavanja, komuniciranja, estetiziranja, oduhovljavanja života i čovjekove sredine, ambijenta u kojem živi, predmeta kojima je okružen, bili oni uporabni ili u službi ljepote, magije, što je također potreba. Muzika godi uhu, tj. mozgu, kao tvorevine likovne umjetnosti oku. Organski supstrat čitava duševna života je središnji živčani sustav, kao što je psiha funkcija mozga. Društvena funkcija umjetnosti, kao i spiritualna, magijska, razvijala se i odvijala već od života u špiljama i kolibama. Danas je ta uloga umjetnosti u društvu proširena do nesrazmjernih dimenzija. Ekspresija putem umjetnosti, izražavanje emocija, mišljenja (npr. refleksivna poezija), zaključaka, spoznaja, također je prisutna u svakodnevnom životu i u povijesti.

Sve tri spomenute funkcije i komponente umjetnosti imaju udjela u tematici pato/psiho-

loškog i psihoterapijskog, te psihodijagnostičkog pristupa bolesniku. Spiritualna dimenzija umjetnosti, npr. u sferi duševne bolesti i liječenja, ima određenu vrijednost i nezaobilazna je, kao uostalom i u svakog čovjeka. Bez tog aspekta pojedinac bi bio osiromašen u svom duhovnom ozračju, bio bi reduciranog nutarnjeg bića. U tom se području čovjek pomoću umjetnosti sreće s transcendentnim, onim onkraj iskustva, sa suštinom svoga selfa. Društvena funkcija umjetnosti među inima počiva na komunikativnosti, a dotiče se i s ekspresijom. Uloga estetizacije je velika, kako intrinzičnog prostora pojedinca – njegove duše, tako i stambenih, društvenih, kolektivnih obitavališnih prostora u kojima čovjek živi, radi, rađa se, uči, umire, liječi se i uživa. Ekspresija je u vezi s komunikativnošću, ali ima ulogu i u proradi emocija, iznošenju saznanja, misli, opažanja. Stvaralaštvo se oživljava kroz izražavanje. Ekspresija pomaže u psihodijagnostici i psihoterapiji. Putem nje se ostvaruje. Bolesnik lakše izlazi na kraj sa svojim strahovima, demonima, opsjednutostima i tjeskobama kada ih izražava umjetničkim putem kroz crtež, sliku, glazbu, skulpturu i druge nestrukturirane materijale, te osobito kroz riječ, pjesmu, štivo. U psihodijagnostici umjetnost se koristi u nizu psihologijskih projektivnih testova, likovnih i ne-likovnih, baziranim na psihoanali-

* Psihijatrijska klinika Medicinskog fakulteta, Klinički bolnički centar "Rebro", Zagreb